

Missionärer barriär mot Malans förtryck

Några tusen missionärer står som barriär och medlare mellan de underkuvade raserna i Sydafrika och det herrefolk som i namnet av vit och kristen civilisation förtrycker de svarta, skriver Herbert Tingsten i dagens artikel på kultursidan. Det är missionärerna som bildar den största liberala, om också inte politiskt verk-samma, riktningen i Sydafrika.

Nationalistregeringens hållning till de främmande missionerna präglas ofta av misstänksamhet, oro och ovilja; man talar om hur de svarta fördärvas genom uppfostran till självhävdelse och betraktar missionen som en världsliberalismens femte kolonn. Även om de förkunnar lydriad inför överheten försva-

rar missionärerna, som utbildar 80 procent av de svarta skolbarnen, inte som den reformerta kyrkans män alla klassgränser, allt yttre elände med hänvisningar till tron. Missionärerna kan därför i viss mån betecknas om fostrare av oppo-nenter.

Se sidan fyra

Mission i Sydafrika

Från Betaniasjukhuset i Dundee, drivet av svenska kyrkan: syster Anna-Greta Hallendorff och syster Africa (till höger) instruerar en infödd elev i narkosapparaters skötsel.

BOERNA har, skrev Harald Hjärne vid sekelskiftet, "ehuru högst gudfruktiga för egen räkning, visat sig mycket avvisande mot missionärerna och deras verksamhet... För så vitt som de svarta över huvud skall eller får kristnas, så är det allra viktigaste,

enligt boertron, att de får lära sig hustavlan och obetingad underdånighet under sina husbönder." Denna karaktäristik är i det väsentliga giltig för de senaste hundrafemtio åren. Missionen i Sydafrika började omkring 1800, vid samma tid då britterna eröv-

rade Kap; den sköttes länge huvudsakligen av engelsmän, organiserade i London Missionary Society. För boerna var missionen misstänkt eller förhatlig från två synpunkter. Missionärerna inte bara kristnade och uppfostrade de svarta; de tog sig an deras sak mot boerna-husbönderna, verkade för slaveriets avskaffande och, sedan detta mål vunnits, för ökad likställighet och minskat förtryck. De var och är "kaffervänner", och det ordet säger allt. Men missionärerna var farliga också på ett annat sätt. De väddjade till London för att med politiska medel vinna vad de inte vunnit genom klagomål och föreställningar i Kapkolonin och sedermera i Oranjefristaten och Transvaal. Ibland betraktade de sig själva

inte bara som kristendomens förkunnare, utan också som vägröjare för England; de båda "missionärerna" kunde te sig som en och samma sak, ty Englands relativt humana raspolitik var för dem en del av den sanna kristendomen. Med stor överdrift, ehuru inte alldeles utan rätt, kunde de stämplas som imperialismens kunnskapare, som fiender till boernas republiker. Konflikterna mellan boer och missionärer, med det mäktiga England i bakgrunden, är ett egenartat och viktigt inslag i hela 1800-talets sydafrikanska historia.

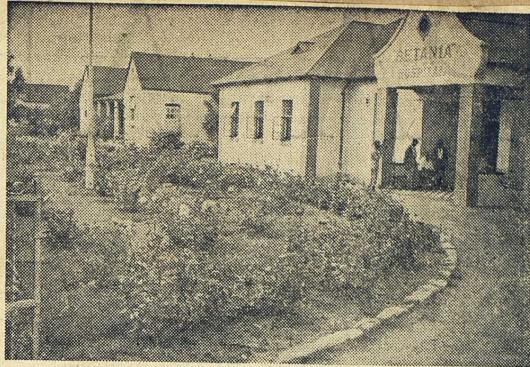
Motsättningen har på ett sätt mildrats under senare tid. De många missionerande samfund från skilda länder och skilda kristna religioner kan inte vädja till England eller till något land med samma effekt som förr; de har i stort sett upphört att vädja till utlandet, ty de måste för att kunna arbeta underkasta sig den bestående regimen. Missionärernas roll som vädjare till opinionen utanför har upptagits av andra, av de undertryckta folken själva, av vita liberaler i böcker och tidningar, av besökande forskare och publicister. Den domstol som man vädjar till är inte längre regeringen i London, utan de sextio "Förenade nationerna" i New York; domarna har blivit flera, men de kan inte komma överens och de har inga maktmedel. Men motsättningen mellan härskare och missionärer fortlever. Det är missionärerna som utbildar 80 procent av de svarta i skolorna, som i konkreta fall tjänstgör som de svartas förespråkare och advokater, som bildar den största liberala, om också inte politiskt verksamma, riktningen i Sydafrika. Regimens officiella attityd är kylig respekt för de främmande missionärerna, men då och då kommer ett utbrott av misstanke, oro och ovilja; man talar om hur de svarta fördärvas genom uppfostr-

ran till självhävande, om missionen som en världsliberalismens femte kolonn.

Vad betyder då missionsarbetet, hurudan är missionärernas hållning? Jag har besökt åtskilliga missionsstationer, mest svenska, och samtalat med några tiotal i missionsarbetet verksamma, huvudsakligen svensk-lutheraner, men också katoliker, anglikaner och metodister. Dessa erfarenheter, jämte en del böcker, är självfallet inte nog för ett nyanserat eller efter de skilda samfundet differentierat omdöme. Men några saker synes mig klara.

Som det väsentliga framstår självfallet, den religiösa förkunnelsen. Den torde — utanför den reformerta kyrkan — genomgående läggas så att likheten i människovärde framhävs inte bara i den andligt-mystiska meningen att alla är lika inför Gud (med konsekvensen att herre och slav kan påstås vara i djupare mening likställda), utan även som en jordisk realitet, innebärande åtminstone en antydning om likstälthet inför lagen, om likhet i rättigheter, om något som närmar sig demokrati. En dylik förkunnelse — en kristendom färgad av modern humanism — måste med

nödvändighet väcka känslor av tvivel eller kritik inför den i Sydafrika härskande regimen. Även om missionärerna tillika förkunnar lydnad inför överheten eller åtminstone fördragsamhet mot förtryckarna är därför deras läror så pass divergerande från den i staten härskande doktrinen att de med större eller mindre rätt kan betecknas som fostrare av opponenter. Ty de går dock inte, såsom de reformerta, tillbaka till en kristendom som försvarade alla jordiska skiljaktigheter, alla klassgränser, allt yttre elände, med hänvisningar till tron, moralen och den himmelska framtiden som de enda handfasta realiteterna. Detsamma gäller i stort sett den undervisning som missionärerna bedriver. De flesta svarta som undervisas stannar visserligen i skolorna blott några få klasser, och det lilla de lär sig av läsning, skrivning och räkning kan inte göra dem farliga för statsordningen; härtill kommer att fostran i manuella färdigheter intar en jämförelsevis stor plats på missionskolornas program. Men undervisningen är dock i huvudsak densamma som ges i de länder från vilka missionärerna kommer; den omfattar på högre stadier historia, litteratur och

Betaniaskukket i Dundee.

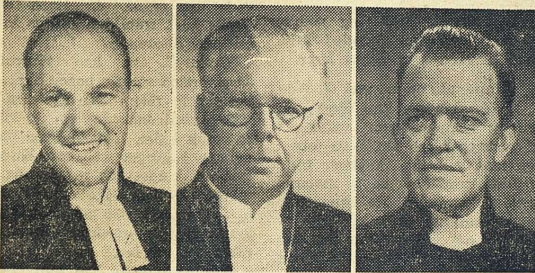
någon samhällslära, och en sådan undervisning är, om den inte omformas för att dressera undertryckta, en stimulans till frihetsvilja.

Det synes mig viktigt att fastslå detta. Bland missionärerna finns en väl förställd benägenhet att framställa missionsarbetet som ofarligt för de härskande och att därför i försök från statens sida att dirigera undervisningen se något utifrån gemensamma normer orättfärdigt. Så enkelt är det inte. Missionärerna är, dess bättre, inte propagandister åt förtrycket, de är inte menlösa och ofarliga; de får inte vänta sig att den regim som företräder samtidens kanske hårdaste rasvalde skall betrakta dem som bundsförvanter eller ens som neutrala. Vore det så, då hade de från de värderingar som bildar den givna utgångspunkten för dessa artiklar förfelat sin kallelse. Att missionskyrkorna själva är medvetna om den motsättning som man ibland söker överskyla framgår av de principuttalanden och protester som de särskilt under senare år beslutat.

Den religiösa förkunnelsen och skolundervisningen är inte missionens hela arbetsfält. Sjukvård,

socialvård, personlig hjälpverksamhet är en mycket stor del av vad som utträttas. Då jag tänker på raden av svenska stationer som jag sett — Johannesburg, Roodepoort, Dundee, Ceza, Appelsbosch — minns jag inte bara präster och predikningar och skolor, utan läkare och sjuksystrar, sjuksalar överfyllda av svarta i ångslan och förtröstan, människor som i allt försöker hjälpa andra och är ivriga lika mycket att sprida den tro som är deras som att lindra smärtan, råda och förbättra. Ofta gäller det, som jag redan antytt, att inskrida till förmån för infödingar som råkat ut för någon av de otaliga svårigheterna i förtryckarstaten, som blivit häktade och kanske dömda för att de inte haft pass eller arbetstillstånd eller som bott på förbjudna ställen eller som helt enkelt trakasserats av vita tjänstemän och myndigheter.

Frågan om hur missionärerna bör handla diskuteras inom de skilda kyrkorna, och man kan schematiskt tala om konservativa och radikala riktningar. Skall man öppet brännmärka bostadseländet, som den berömda angli-

Ledaren för svenska kyrkans mission i Sydafrika, biskop Erik Sundgren, Dundee, omgiven av pastorerna Gunnar Helander, Johannesburg (till vänster), och Erik Hallendorff, Appelsbosch.

kanen Huddleston i Johannesburg, eller skall man i stillhet övertala och i mån av förmåga förbättra? Skall man bestämt hålla på likställigheten inom kyrkolivet eller skall man något falla undan för den härskande meningen bland de vita? Skall man säga ifrån vid samtal eller lirka med fördomen? Hur försiktig bör man vara i uttalanden, offentliga och privata, till de svarta? Det är i skilda varianter den eviga frågan om man skall kompromisslöst bekämpa ondskan med risk att intet kunna uträtta eller mildra genom förhandlingar med risk att stödja det avskydda.

På dessa frågor skall här intet svar försökas. För missionärerna blir svaret väl i sista hand: Vi måste uppträda så att vi får fortsätta vår verksamhet. Regeringen har alla maktmedel i sin hand. Ännu har under detta skede ingen missionär utvisats, ehuru en

metodistisk präst, Michael Scott, efter utresa förbjudits att komma tillbaka. Men det har inträffat att prästmän som velat bli missionärer vägrats inresetillstånd därför att de efter utfrågningar ansetts för liberala. Hur bräcklig missionärernas position i det enskilda fallet är framgår kanske bäst av de villkor under vilka enligt senare års praxis tomtområden upplåts åt missionen. I överlåtelsehandlingar heter det att "om enligt infödingsministerns åsikt innehavaren använder området eller låter det användas eller tolererar att det används för andra ändamål än dem för vilka det överlåtits, eller om någon verksamhet på området är sådan att försämring av förhållandet mellan de infödda och styrelsen eller till förvaltningen hörande personer uppmuntras eller tenderar att uppmuntras..." kan överlåtaren förklara att överens-

kommelsen är annullerad. En minister kan alltså på de vagaste skäl göra en missionsverksamhet omöjlig; man kan inte gå till domstol för att få ministerns beslut prövat.

Någon gång riktas en generell kritik mot missionen från håll där man står fientlig mot den förda raspolitiken. "Hade inte missionärerna gjort infödingarna beskedliga genom kristendom, vore den nuvarande ordningen omöjlig", sade mig en högst liberal ämbetsman; det är en underlig idé redan med hänsyn till att kristendomen sannerligen inte gjort boerna beskedliga och att regeringen för närvarande bland de svarta har sitt främsta stöd hos kraalernas hedningar. Svarta kritiker säger detsamma i något subtilare form; missionärerna begränsar motsättningen och hindrar eller uppskjuter därför den öppna konflikt som ensam kan sopa bort det vita väldet. För var och en som hoppas och räknar med en lösning i lugn eller åtminstone utan blodbad och katarstrof är denna tanke orimlig.

Det är tvärtom från den demokratiska humanismens synpunkt (kristen eller inte) en överväldigande stor insats som här gjorts och göres. Här är det inte någon idyll som störts eller förintats genom en ny förkunnelse; missionärerna har följt, inte väglett erövrarna, och de folk de verkar bland har levat i en föreställningsvärld som rättfärdigt grymhet, hårdhet och lidande. Mellan dessa underkuvade folk och det herrefolk som nu i namnet av vit och kristen civilisation förtrycker står några tusen missionärer som barriär och medlare. Deras verk har inga gränser i detta land, söndrat och pinat av fördomar, hat, bitterhet, fattigdom och sjukdomar. De har ställt sin sak på tron och godheten, i en omgivning så svår att en levande medkänsla blir ett ständigt lidande — hos oss är det knappast möjligt att förstå vad denna miljö betyder och hur de människor blir som arbetar och strider för att ändra den. Hurudan än framtiden blir kan de känna sig förvisade om att ha utfört en mission i Sydafrika.

HERBERT TINGSTEN